

კულტურული ინტეგრაცია და ქართული ხელოვნება

(საფრანგეთში, ბელგიაში, ჰოლანდიასა და ინგლისში მცხოვრები ქართველი ხელოვანების ცხოვრება-შემოქმედების ანალიზი)

პროექტის „ინტეგრაცია და იდენტობა“ მესამე ეტაპი მოიცავს საფრანგეთში, ბელგიაში, ჰოლანდიასა და ინგლისში მცხოვრები ქართველი ხელოვანების შემოქმედების კვლევას - პირადი ინტერვიუების მეთოდის გამოყენებით მათი საქართველოდან წასვლის პერიოდის მიზეზების, თვითდამკვიდრების სირთულეებისა და შემოქმედებითი იდენტობის საკითხების ანალიზს.

კვლევის ფარგლებში მოექცა 24 ხელოვანი რომელთა ასაკი 28-დან 77 წლამდე მერყეობს. რესპოდენტების უმეტესობას, განათლება მიღებული აქვთ თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიაში, ნაწილს კი დამთავრებული აქვს თეატრალური უნივერსიტეტი და სახელმწიფო კონსერვატორია, ასევე სხვა არასახელოვნებო ტიპის უმაღლესი სასწავლებლები. გამოკითხულ ხელოვანთაგან დაახლოებით ნახევარმა ემიგრაციაში წასვლის შემდეგაც გააგრძელა სწავლა წამყვან სახელოვნებო ინსტიტუტებში, ოთხ ხელოვანს კი საქართველოში განათლება არ მიუღია რადგან დაიბადნენ საფრანგეთში ემიგრირებულ ოჯახებში (XX საუკუნის 20-იანი წლების პოლიტიკური ემიგრაცია).

საქართველოდან წასვლის პერიოდი მსგავსად I მივლინებისას (გერმანია, ავსტრია, შვეიცარია) და II ეტაპის (აშშ) გამოკვეთილი ტენდენციებისა, იყოფა 3 ძირითადად პერიოდად: 1980, 1990 და 2000-იანი წლების დასაწყისი. 1970-იან წლებში საბჭოთა კავშირის მკაცრი რეჟიმის მიუხედავად, განსაკუთრებული სირთულეების გადალახვისა და ხანგრძლივი ლოდინის შემდეგ, ე. წ. უძრაობის ხანაში, მხოლოდ ერთმა ხელოვანმა მოახერხა ჩაკეტილი სივრცის გარღვევა და საცხოვრებლად საფრანგეთში გამგზავრება. 78 წლის მხატვარი აღნიშნავს, რომ „საფრანგეთის პრეზიდენტის ჟორჟ პომპიდუს პირადი ჩარევით ერთადერთი ქართველი ადამიანი ვიყავი, ვინც საბჭოთა კავშირის ფარგლებში შევძელი ქვეყნის დატოვება“ (გუჯი ამაშუკელი. საფრანგეთი). ემიგრაციის ძირითადი ნაკადი 1990-იან წლებსა და 2000-იანი წლების დასაწყისს

მოიცავს, რისი მიზნებიც ჯერ საბჭოთა კავშირის “ჯოჯოხეთური სულჩახუთულობა“, შემდეგ კი, საბჭოთა პერიოდის დაშლით გამოწვეული ქაოსი, დამოუკიდებლობის პერიოდის პირველი წლების არეულობა, ომი და გაჭირვება გახდა, რომელსაც თან ერთვის პროფესიული განვითარების უპერსპექტივობა.

ხელოვანებისთვის ახალ ადგილზე დამკვიდრების სირთულეები ინდივიდუალურია, თუმცა უცხოენის არცოდნა (განსაკუთრებით საფრანგეთში, სადაც რესპონდენტების უმეტესი ნაწილი თვითდამკვიდრების პროცესს ფრანგული ენის არცოდნის გარეშე, ფაქტობრივად, შეუძლებლად ასახელებს), გარემოსთან ადაპტაცია და ახალი სისტემის გაცნობიერების პერიოდი თითოეული მათგანის ცხოვრების ახალი ეტაპის დაწყების თანამდევია პროცესია. თუმცა იმ მხატვრებს, რომლებიც ახლობლების ხელშეწყობით წავიდნენ საზღვარგარეთ და თავიდანვე მათი მფარველობის ქვეშ აღმოჩნდნენ, ახალ ადგილზე დამკვიდრების პროცესში განსაკუთრებული სირთულეები არ შექმნიან.

გამოკითხულ რესპოდენტთა უმრავლესობამ საზღვარგარეთ წასვლის შემდეგ პირველად ჯგუფურ გამოფენებში, ძირითადად კი, სასწავლებლების მიერ ორგანიზებულ საკურსო ჩვენებებში მიიღეს მონაწილეობა, ხოლო ერთმა მათგანმა პერსონალური გამოფენაც მოაწყო (დავით ჩიჩუა, ჰოლანდია, 1996 წ.). აღსანიშნავია, რომ ყველა მათგანი აგრძელებს თავისი პროფესიით მუშაობას, მხოლოდ ერთი ხელოვანი ნაწილობრივ რესტავრაციის სფეროსაც მიმართავს (მოქანდაკე დავით დევი ხმალამე). გამოკითხულთაგან უმეტესობა მუდმივად მონაწილეობს გამოფენებში, ახორციელებს პროექტებს, ყიდის ნამუშევრებს, მათ შესახებ აქტიურად იწერება პრესაში.

არაერთგვაროვანია ხელოვანთა საქართველოსადმი დამოკიდებულება - I და II ეტაპის რესპოდენტთა მოსაზრებების მსგავსად, ხელოვანების მხოლოდ მცირე ნაწილი ფიქრობს საქართველოში სამუდამოდ დაბრუნებაზე, უმეტესობისთვის აქ არსებული ფინანსური არასტაბილურობა მთავარი უკანდამხევი ფაქტორია. ზოგიერთი თანადროულად ცხოვრობს საქართველოში და საზღვარგარეთ, გამუდმებით მიდის და ბრუნდება (მაგ. ლევან მოსიაშვილი, კაკო თოფურია, ლევან სონღულაშვილი). მხატვარი გელა პატიაშვილი კი 26 - წლიანი მიგრაციის შემდეგ დაბრუნდა საქართველოში საკუთარი გამოცდილების აქაური სახელოვნებო სივრცისთვის გასაზიარებლად. ევროპულ სივრცეში

შემოქმედებითმა თვითდამკვიდრებამ, ოჯახის დაფუძნებამ ზოგ შემთხვევაში გააქრონოსტალგიური დამოკიდებულება, რასაც დაემატა მნიშვნელოვანი ფაქტორი - საქართველოში არსებული არასტაბილური მდგომარეობა და მატერიალური სიდუხჭირე.

საქართველოს დატოვების გადაწყვეტილება ძირითადად განპირობებული იყო სამშობლოში არსებული პროფესიული თუ სხვა ცხოვრებისეული სირთულეებით. გამოკითხული ხელოვანების უმრავლესობას მიაჩნია, რომ მათი ცხოვრება, მიუხედავად იმისა გააგრძელებდნენ თუ არა სახელოვნებო სფეროში მოღვაწეობას, სხვა გზით განვითარდებოდა და იმაზე რთული იქნებოდა ვიდრე დღეს არის. ერთ-ერთი ხელოვანი აღნიშნავს - „ვისაც მაშინ ვიცნობდი მხატვრებს, ყველა საზღვარგარეთ წავიდა, თუ ვინმე დარჩა ან გალოთდა ან ხატვას თავი დაანება, სიტუაციას გააჩნია, მე ალბათ ხატვას გავაგრძელებდი, მაგრამ უკეთესი იყო, რომ წამოვედი...“ „რომ დავრჩენილიყავი, ყველაზე კარგ შემთხვევაში მექნებოდა ოჯახი და სადმე ბაზრობაზე ვიმუშავებდი, რომ ისინი მერჩინა. აჰ, საერთოდ არაფერიც რომ აკეთო, ამდენი მუზეუმი და გალერეაა, რაც მოქმედებს შენზე, თითქოს ჰაერიდან ისრუტავ ყველაფერს...“

რესპოდენტთა უმრავლესობა არ ნანობს ემიგრაციაში წასვლას და თვლის, რომ სწორი გადაწყვეტილება მიიღო, რამდენადაც ეს იყო გზა, რომელმაც მათ თვითგანვითარების შესაძლებლობა მისცა. მათი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო საინფორმაციო ვაკუუმიდან გამოსვლა, რომელმაც დიდი შესაძლებლობა გაუჩინა კულტურული სივრცის ნაწილად აღექვათ თავი. „ზოგჯერ ვფიქრობ რომ წასვლით ბევრი რამე დაგვარგე, თუმცა ამ წასვლით ბევრი რამე შევიძინე კიდევ, ეს ჩემი შემოქმედებითი გზა“. ემიგრაციაში ფორმირებული ხელოვნების საფუძველზე დაგროვებული გამცდილების გაზიარებაზე თითოეული მათგანი აქტიურად ფიქრობს, რომელიც შესაძლოა სასარგებლო აღმოჩნდეს ქართული თანამედროვე ხელოვნებისთვის, იგულისხმება როგორც თეორიული და პრაქტიკული ცოდნის, უნარ-ჩვევების გადაცემა ახალგაზრდებისათვის, ასევე თანამედროვე სახელოვნებო პროცესების გააქტიურების, განვითარების ხელშემწყობი სხვადასხვა პროექტების განხორციელება. რამდენიმე ხელოვანი დამოუკიდებლად ცდილობს საქართველო საკუთარი შემოქმედების არეალში, საკუთარი შემოქმედება კი ქართული ხელოვნების განვითარების კონტექსტში მოაქციოს, ისინი ხშირად ჩამოდიან საქართველოში, ატარებენ როგორც ლექცია/სემინარებს, ასევე ორგანიზებას უწყვენ საერთაშორისო მასშტაბის სახელოვნებო ღონისძიებებს, ფიქრობენ

სამომავლო გეგმების საქართველოსთან დაკავშირებაზე, ერთ-ერთი ხელოვანი აღნიშნავს - „ჩვენ მარკეტინგის ეპოქაში ვცხოვრობთ და ვიზუალური მხარე ძალიან მნიშვნელოვანია. დრომა, ლოგო, რაც განსაზღვრავს ქვეყნის წარმატებას. ამიტომ მხატვრობის გარდა ვისურვებდი საქართველოში ქვეყნის თანამედროვედ წარმოჩენისთვის, ვიზუალური იდენტობის მოდერნიზება გამეკეთებინა. მინდა შევქმნა საქართველოში „ლაბორატორია“, ერთგვარი ფაბრიკა, კომუნა, სადაც ცნობილი ქართველი მხატვრები შევიკრიბებოდით და ქვეყნის კეთილდღეობისთვის ვიმუშავებდით...“ (ალექსანდრე ბერიძე)

საქართველოსთან სივრცულ-დროითი დისტანცირება ხელოვანების თქმით, მათ საშუალებას აძლევს საკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით აქცენტები ისეთი ელემენტების ნაკლებობაზე გააკეთონ, რაც მხოლოდ გარედან დამკვირვებელისთვის ხდება თვალსაჩინო: ორგანიზების უნარების ნაკლებობა, მოვლენის, საგნის სხვადასხვა რაკურსით, მამტაბური აღქმა, ახალგაზრდებში საკუთარი შემოქმედების სწორი პრეზენტირების უნარების გამომუშავება, შემოქმედებითი ამბიციების მართვა და მათი რეპრეზენტირება. გარდა ამისა, გარემოსთან დისტანცირების, თვით დაკვირვების აუცილებლობა, ინდივიდუალობის გააზრება და შენარჩუნება, რისი სწავლების საკითხიც დღევანდელ სახელოვნებო სასწავლებლებში აქცენტირებული არ არის, რაც ხელს უშლის ახალგაზრდა ხელოვანების თანამედროვე სახელოვნებო პროცესებში სრულყოფილ ინტეგრაციას.

პროფესიული კარიერის განვითარების შეფასებისას და საკუთარ შემოქმედებასთან დაკავშირებულ ზოგად საკითხებზე საუბრისას თვითრეალიზების შეგრძნება ხელოვანებში, თითოეული მათგანისთვის იგი სხვადასხვა კუთხით აღიქმება: ნაწილი თვლის რომ რეალიზებულია, ზოგისთვის კი ეს „პროცესია, რომელიც არასოდეს უნდა სრულდებოდეს“. მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეული ნაბიჯები ამ კუთხით უკვე საკმაოდ წარმატებულად გადადგეს, მიიჩნევენ, რომ წინ მაინც „დიდი გზაა, სადაც მუდმივად განვითარების პროცესი მიმდინარეობს“. საზღვარგარეთ გამგზავრებამდე ხელოვანთა უმეტესობისთვის პროფესიული კარიერის განვითარება ჯერ კიდევ საქართველოში დაიწყო, წარმატების პირველ პერიოდზე საუბრისას ხელოვანებმა აღნიშნეს მეგობრების, ოჯახის წევრებისა და ახლობლების ხელშეწყობა, აგრეთვე სახელოვნებო სფეროს ცნობილი წარმომადგენლებიც (მაგ: გია ებგვერაძე, ლუკა ლასარეიშვილი), რომლებიც ალტერნატიული აზროვნების განვითარებაში ეხმარებოდნენ.

საქართველოდან წასვლის შემდეგ გამოკითხულ ხელოვანთა ყველაზე მნიშვნელოვანი გამოფენები ხშირად ნოსტალგიასთან, სამშობლოსთან და მის ასოციაციებთან არის დაკავშირებული (მაგ. „პროექტი ემიგრანტებზე ამერიკაში“ (თეონა იამანიძე, აშშ, 2017); პერსონალური გამოფენა ბერჰენის თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმში თემაზე - მხატვრის მშობლიური სოხუმის ზღვა და ის ზღვა, სადაც ამჟამად ცხოვრობს“ (გიორგი შენგელია); „HOME SWEET HOME - პერსონალური გამოფენა საქართველოში (გელა პატიაშვილი); გამოფენა „გზაჯვარედინი“ საქართველოს ეროვნულ გალერეაში (დარეჯან ბერეკაშვილი). აღსანიშნავია, რომ ეს ასპექტი განსაკუთრებულად გამოიკვეთება მესამე თაობის ემიგრანტი მხატვრების შემოქმედებაში, ისინი არ გამგზავრებულან საქართველოდან და მათთვის სამშობლოში საკუთარი ხელოვნებით დაბრუნება უფრო განსხვავებულ და სიმბოლურ მნიშვნელობას იძენს.

საკუთარ შემოქმედებაზე საუბრისას მხატვრების უმეტესობა მიიჩნევს, რომ მათი სტილი დროთა განმავლობაში მუდმივად იცვლება, ზოგიერთი კი, ძიების პროცესშია და ექსპერიმენტებს მიმართავს, თუმცა არიან ისეთებიც, ვისი სტილიც სამხატვრო აკადემიის დასრულების შემდეგ არ შეცვლილა და ისევ იმას აკეთებს, რაც საქართველოში ისწავლა.

აღსანიშნავია, რომ ხელოვანთა უმეტესობა (მსგავსად პირველი და მეორე მივლინებების შედეგად გამოკითხული რესპოდენტებისა) საკმაოდ ფრთხილად ეკიდება გალერეებთან თანამშრომლობის საკითხს, უმეტესი მათგანი თავს არიდებს კომერციულ გალერეებს ან კონტრაქტის გარეშე თანამშრომლობენ. ამ შემთხვევაში, ზოგი მათგანის აზრით, არსებობს თავისუფლების დაკარგვის გარკვეული საფრთხე ასეთი თანამშრომლობისას. მაგ. ჰოლანდიაში მოღვაწე ხელოვანი მეტნაკლებად საკამთო მოსაზრებას ავითარებს - „არ მინდა გალერეამ მიკარნახოს, ამიტომ ინდივიდუალურად ვმუშაობ, გალერეების კომერციულ დამოკიდებულებებს არ ვიზიარებ. მათი პოლიტიკა საკმაოდ დომინანტიურია. მხატვარმა თუ ერთხელ გაყიდა თავი, მერე რთულია შემოქმედებითი თავისუფლების მოპოვება“. ზოგიერთი მათგანი თანამშრომლობს საქართველოს გალერეებთანაც ერთობლივი პროექტების ფარგლებში.

კომპლექსური საკითხია საქართველოს კვალის თვითაღქმა ნამუშევრებში, რომელიც ზოგჯერ ეთნიკური პროტოტიპების შექმნით ვლინდება, ზოგჯერ კი თავად ავტორია ის კვალი, რომელიც „სხვების პორტრეტების შექმნის დროსაც კი საკუთარ თავზე

ყვება“. საქართველოს კვალი ზოგჯერ მოვლენების კრიტიკულ ანალიზში ვლინდება, ზოგჯერ კი ქართულ იდენტობაში სხვადასხვა ცივილიზაციების კვალის ძიებაში, რომელიც მათი თქმით, ხელოვნებაში უკეთესად გამოვლინდა. ეს შეიძლება იყოს, ფერთა გამა, ტემპერამენტი, განსხვავებული ექსპრესია, მასალა (კახური მზესუმზირის ზეთი), ყოველივე ის, რაც სხვა ერის წარმომადგენლებისაგან თან“გამოგარჩევს“ და თან „ეგზოტიკურ მიმზიდველობას“ განიჭებს.

საქართველოს კვალისა და იდენტობის საკითხზე, აუცილებელია ხაზი გაესვას ერთ სპეციფიურ გარემოებას, რომელიც საფრანგეთში მივლინების დროს გამოვლინდა და არც ერთ სხვა ქვეყანაში არ დაფიქსირებულა. როგორც უკვე ვახსენეთ, აქ ცხოვრობენ მეორე და მესამე თაობის ემიგრანტები. მეოცე საუკუნის დასაწყისში საქართველოდან წასული ემიგრანტების შთამომავლები, ანიან ყრუაშვილი, ანრი მაჭავარიანი, დარეჯან ბერეკაშვილი, ასევე აწ გარდაცვლილი ხელოვანი გი ლეონიდ მელიავა (გ. მელიავას ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე მხატვრის ქართველმა მეუღლემ ისაუბრა). თითოეული არტისტი სხვადასხვა მედიაში (ფერწერა, კალიგრაფია, ვიტრაჟი, ქანდაკება...) მუშაობს. მიუხედავად ქართული ენის სუსტად ცოდნისა თუ საერთოდ არცოდნისა, საქართველოში ხშირი მიმოსვლისა თუ პირიქით - ჯერ კიდევ ვერ მოხერხებისა, მათ პიროვნულ იდენტობასთან, ისე ხელოვნების ფორმასა თუ შინაარსთან ქართველობის შეგრძნება მჭიდროდ დაკავშირებული და გადაჯაჭვულია. თითოეული მათგანის შემოქმედებაში შესამჩნევია ქართული მოტივები: ეთნოტიპები ქართული ტრადიციული კოსტიუმებითა და ატრიბუციით, ქართული ასო-ნიშნები, როგორც მთავარი გამოსახულება და ექსპერიმენტული ვარიაციები, ანბანი, როგორც დამატებითი ესთეტიური ორნამენტი ფონზე და სხვ. „არის ფრანგი მაგრამ ყოველთვის ამაყობდა ქართველობით“, „არის ქართველი და ამავე დროს ფრანგიც... არ იცით რა ბედნიერი იქნებოდა, რომ თქვამთ, ის იყო ქართველი ხელოვანი, ის თავს აღიქვამდა ქართველად, მაგრამ დაატანდა ხოლმე, ქართულად რომ ვერ ლაპარაკობს, ის რა ქართველიაო“ - აღნიშნავს გი მელიავას მეუღლე.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოდან მიგრირებულ ხელოვანებს ქართულ სახელოვნებო სივრცესთან არ აქვთ ყოველდღიური მჭიდრო კავშირი, დღევანდელი ქართული ხელოვნება ბევრად უფრო თანამედროვედ და განსხვავებულად ეჩვენებათ იმ პერიოდთან შედარებით, როდესაც თავად სამშობლო დატოვეს. ხელოვანების აზრით,

შეიცვალა მსოფლმხედველობა, აზროვნების ველი, რაშიც განსაკუთრებულ როლს ანიჭებენ რამდენიმე ქართველ ხელოვანს და მათ შემოქმედებას (გ. ებგვერაძე, ლ. ლასარეიშვილი), რომელთაც პირველებმა გაარღვიეს ჩაკეტილი სივრცე, დღეს კი მათ ნაკვალევზე უცხოეთში ჩამოყალიბებული ქართველი ხელოვანებიც შეიძლება დასახელდეს, რომელთა შემოქმედება გლობალურ კონტექსტში განიხილება (მაგ. თეა გვეტაძე, თეა ჯორჯაძე, ანდრო ვეკუა).

კითხვაზე, თუ რას ნიშნავს იყო ქართველი ხელოვანი, არტისტები პასუხობენ, რომ ეს არის ქართული კულტურის გააზრება და მასთან მიკუთვნება. ზოგ არტისტს სურს ქართულ ხელოვნებაში ინტერნაციონალური ელემენტების შეტანა, ზოგისთვის კი - ის უკვე არსებული „დიდი რომანტიკა“. ევროპის სხვა ქვეყნებისა და აშშ-ში მიგრირებულ ხელოვანთა დამოკიდებულების მსგავსად არიან ისეთი ხელოვანებიც, რომლებიც არ აღიქვამენ თავს რომელიმე კონკრეტული საზოგადოების ნაწილად და გამაღიზიანებლად მიაჩნიათ მხატვრის წარმოშობის შემოქმედებაში გამოხატვა, ვინაიდან „იყო ხელოვანი, გამორიცხავს, რაიმე კუთვნილებას“ - აღნიშნავს 28 წ. ქალი არტისტი. არტისტები აღნიშნავენ, რომ იყო ემიგრანტი რთულია, მაგრამ კიდევ უფრო რთულია, იყო ემიგრანტი ხელოვანი, რადგან დიდი კონკურენციის პირობებში სხვა კულტურის წარმომადგენელს გაათმაგებელი ძალებით უწევს თავის დამკვიდრება, თუმცა ამავდროულად, „შესაძლოა უფრო ახლის მთქმელად მიიჩნეოდე და ეს უკვე პრივილეგიაა - აღნიშნავს 53 წლის ხელოვანი.

გამოკითხული არტისტების უმეტესობა ხელოვანის როლს საზოგადოებაში პროცესების წარმმართველად და ერთგვარ რევოლუციონერად მიიჩნევს - ხელოვანმა უნდა შეცვალოს სამყარო, მისცეს მას განვითარების მიმართულება, გამოიწვიოს მოვლენების პროვოცირება და განსაზღვროს დინამიკა. ოცდამეერთე საუკუნის ხელოვნება აღქმულია, როგორც ახალი ტექნოლოგიებით გაჯერებული და ზოგ შემთხვევაში ამ ტექნოლოგიებით ჩანაცვლებული სახელოვნებო ეპოქა. ხელოვანები მიიჩნევენ, რომ ოცდამეერთე საუკუნეში ხელოვნება უსაზღვრო თავისუფლების სივრცედ იქცა, სადაც კრიტერიუმები არ არსებობს და ხშირ შემთხვევაში, გაუგებარია თვით ხელოვნების წარმომადგენლებისთვისაც კი. მათი თქმით, „მარტივია ჩამორჩე დინამიკას, როდესაც პროგრესული ტალღა შეუჩერებელია...“ თანამედროვე ხელოვნება აღარ არის დიდაქტიკური, ის გამოდის პატრიარქალური ნარატივიდან და ლოგიკური ჩარჩოებიდან.

შეუძლებელია გლობალიზაციის პროცესისთვის თავის არიდება, რადგანაც „განვითარება ჩვეულებრივი პროცესია, რომელიც ვერ გაჩერდება, ინტეგრაციის დროს ბევრ რამეს სწავლობ, ეს ზოგადსაკაცობრიო თემაა, რომელშიც მნიშვნელოვანია, რომ ხელოვანმა საკუთარი ინდივიდუალური გზა იპოვოს ხელოვნებისთვის, ბრმად არ აჰყვეს ტრადიციას ან გლობალიზაციას“. გამოკითხული ხელოვანების უმეტესი ნაწილი მიიჩნევს, რომ ოცდამეერთე საუკუნის ხელოვნებაში მიმდინარე პროცესები საქართველოსთვის დადებითად აისახება, რადგან „ქართული ხელოვნება ერთიანი სისტემის ნაწილია, რომელსაც შეუძლია ბევრი რამ მისცეს გლობალურ კულტურას და თავადაც მიიღოს“.

გამოკითხულ ხელოვანთა სამომავლო გეგმები ძირითადად დაკავშირებულია სხვადასხვა სახელოვნებო ღონისძიებებში მონაწილეობასთან, მათ შორის აღსანიშნავია მონაწილეობა ვენეციის ბიენალესა და სოტბის სახლის აუქციონში. ხელოვანთა უმეტესობის მიზნები ასევე უკავშირდება საქართველოში აქტიურ ქართველ ხელოვანებთან თანამშრომლობასა და სხვადასხვა ქვეყნებში სახელოვნებო რეზიდენციებისა და გამოფენების ორგანიზებასთან.